

народної творчості (ОЦНТ) та районних Будинках культури області створено постійно діючі консультативні пункти з питань розвитку народної творчості для керівників гуртків декоративно-ужиткового мистецтва. Сформовано також обласну художньо-експертну раду з питань народного мистецтва при ОЦНТ, до складу якої входять представники основних напрямів народного мистецтва, фахівці в галузі культури, історії та мистецтва. Координацію діяльності в цьому напрямі здійснює відділ фольклору та етнографії ОЦНТ, де сконцентровано інформаційну базу культурно-мистецьких заходів із традиційної культури.

1. Рівне – 720: від давнини до сучасності. – Рівне : Волинські обереги, 2003. – Кн. II. – 144 с.

Роботи майстрині перебувають у різних кутках світу – у Канаді, Австралії, Польщі, Німеччині, Франції, а також у музеях України й приватних колекціях.

Станом на 1997 рік, як повідомила майстриня, вона брала участь у понад 73 міжнародних і всеукраїнських виставках та різних експонуваннях.

О. Рябунець плідно працює над вивченням і збереженням народних традицій поліської вишивки, володіє майже 90 видами її технік і передає свої знання та майстерність молодим вишивальницям Рівненщини в Художній школі; проводить майстер-класи української вишивки в Україні та Республіці Польща.

2. Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини : колективна монографія. – Рівне : ППДМ, 2011. – 222 с.

НАРОДНИЙ МАЙСТЕР З КОЛИНДЯН

Марія Зелез-Бучик

Син простого селянина-ткача із с. Колиндяни Дмитро Білинський був талановитим від природи. Ніхто не навчав його різьбярству; він мав 3 класи освіти; служив у панському маєтку в Колиндянах; був учасником місцевого аматорського драматичного гуртка. Різьбити почав на початку 1930 року, у вже досить зрілому віці. Майстер виробляв багаті композиції простими інструментами – сокирою, ножем, а пізніше – долотом.

Сюжети брав з реального життя, народного побуту («Жебраки», «Хлопчик», «Колядники»), Святого Письма («Втеча до Єгипту», «Цар Давид», «Пієта», «Святий Юрій»).

Згадки про творчість Д. Білинського знаходимо в путівнику до виставки в Кракові (1948) «Sztuka ludowa w Polsce», а також у рецензіях закордонних, зокрема французьких, що з'явилися в 1949 році у зв'язку з виставкою мистецтва в Парижі.

Більше дізнаємося про Д. Білинського зі статті Марії Воленської «Різьба Дмитра Білинського», уміщеної в журналі «Polska sztuka ludowa»¹. У ній авторка розповідає про свою зустріч із Д. Білинським у 1934 році. Як лише вона довідалася, що за три кілометри від Колиндян «мешкає хлоп, який виконав різьбу короля Давида з арфою», то в неї виникло бажання купити цю фігурку. Про свій приїзд до різьбяра в липні 1934 року М. Воленська розповідає так: «Хата стояла одиноко в полі при бічній дорозі; застала різьбяра за роботою: стояв і обтесував “кльоцок”, поставлений на пні; повільними і впевненими рухами рук обтесував і стругав “кльоцок” дерева сокирою; виймав серцевину звичайним ножиком і на моїх очах “виливався” зарис композиції різьбярської. Я була свідком творчого процесу. Обличчя Білинського було зосереджене. Стискав губи, примружував очі і проникливо

вдивлявся голубими зіницями в “кльоцок” липи, крутячи його в руках. Спостерігала в тишині, як на моїх очах формувалася дерев'яний витвір. Попри швидкість рухів, різьбяр обережно і делікатно відлущував трісочки дерева. У всьому вигляді митця було видно, що в тому “безформенному кльоцку” дерева старався побачити замірену композицію. Були то цінні хвилини нечувано інтенсивного внутрішнього життя; було то об'явленням влади над творінням... Був то чоловік років за п'ятдесят, з лагідним лицем, яке мало шляхетні риси» [переклад з польської. — М. З.-Б.]².

Аж до вибуху війни в 1939 році мав Д. Білінський безперервні замовлення, унаслідок чого покинув працю на землі й зайнявся виключно різьбленням. Твори майстра купував так званий Патронат народного промислу в Тернополі. Це товариство поширювало і збувало його твори через різні виставки-продажі, у тому числі й міжнародні. У Тернопільському краєзнавчому музеї є унікальний експонат — скрипка роботи Д. Білінського, на якій частково зберігся напис на паперовій стрічці, що підтверджує авторство майстра [ТКМД-618].

Глибокий аналіз різьби Д. Білінського здійснено в уже згадуваній праці М. Воленської. Зокрема, з неабияким захопленням і любов'ю авторка, замилувана фігуркою царя Давида, писала, що він «чарував ліричним виразом; сидів на троні з високим заплечиком і, схиливши голову на плече, здавалося, слухав пісню, яку вигравав на арфі». Фігурка була розмальована поліхромними фарбами; на тлі білизни печі вона надзвичайно гарно відтінювалася в живих барвах — жовтій, зеленій, аквамариновій та золотій³. Високу оцінку дає мисткиня й іншим творам Д. Білінського, зокрема «Втечі до Єгипту», «Пієти», «Святому Юрію».

«Втеча до Єгипту», як і всі композиції Д. Білінського, виконана з цільного куска деревини. Це багатофігурний твір. Тлом цілої групи є фігурка звіряти. Різьбяр уклав цю роль навскіс і таким простим способом виразив труд сходження наверх, а водночас надав композиції драматичної напруги. Матір Божа

з Дитятком сидять на спині звіряти, якого Святий Йосиф веде за вуздечку. Тему, звичайно, Д. Білінський узяв зі Святого Письма; імпульсом до обрання таких тем були, правдоподібно, образки французького маляра Доре.

«Пієта», як і «Втеча до Єгипту», за тематикою має релігійне звучання. У цьому творі Д. Білінський усі свої зусилля спрямував на відображення страждань і терпіння на лиці Матері Божої. Її очі направлені вглибину і не бачать навколишнього світу; під лівим оком застигла сльоза, витята у формі трикутника.

Згадувані роботи Д. Білінського на час написання статті М. Воленської зберігалися в Етнографічному музеї в Кракові⁴.

У Львівському музеї українського мистецтва є цікава двофігурна композиція Д. Білінського «Жебраки», у якій майстер створив глибокоправдиві й переконливі образи знедолених людей. Основне емоційне навантаження несе тут зовнішній вигляд жебраків, їхнє сіре й темне вбрання; а торби, що звисають із плечей, підсилюють емоційний вплив скульптури на глядача.

Значною безпосередністю і щирістю наповнені інші твори майстра: невеликі фігурки колядників, корчмарів, дітей та ін.

У 1939 році близько двадцяти витворів Д. Білінського, «хлопа з-під Колиндян», перебували в нововідкритому магазині Центру Базарів Віленських у Варшаві і всі вони у вересні цього ж року згоріли під час пожежі від німецької бомби. Інші його твори пропали разом із приватними колекціями в Познані й Варшаві. Зникли і фотографії робіт Д. Білінського, як про це згадує М. Воленська⁵.

Крім уже згадуваної скрипки Д. Білінського, у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї зберігається ще п'ять різьблених фігурок майстра: «Цар Давид з арфою», «Хлопчик», «Собака» [ТКМД-245; 243; 244] і фігури Богородиці та Ісуса Христа [ТКМСкул-101; 177]. Музейний «Цар Давид» дещо відрізняється від того, що придбала М. Воленська в 1934 році в Д. Білінського; він трохи вищий і розмальований стриманіши-

ми фарбами. Фігурка «Хлопчик» має строго фронтальну побудову; вона розміщена на невисокій підставці; обличчя з широкими вилицями, волосся підстрижене, одяг міщанського типу. Скульптура «Собака» декоративно стилізована, не цілком дотримано правильності форм, відповідності натурі, та попри це вона зігрита теплим людським почуттям. Майстер оригінально вирішив пластику фігури. У собаки симпатична мордочка, він сидить на задніх лапах і дивиться прямо перед собою, погляд у нього добрий і відданий.

Окремим штрихом — про фігури Богородиці та Ісуса Христа. Попри неідеальні форми й лик Пресвятої Богородиці, майстрові вдалося передати її духовну глибину та внутрішнє зосередження. Підсилює повноту сприйняття одяг Богородиці — рожевий хітон і темно-синя мантія, голову обвиває білий омофор; затоновано й обличчя Богоматері; фігура розміщена на круглій підставці; висота її — 54 см.

Скульптура «Ісус Христос» монументальніша від згаданої вище; її висота — 80 см. Відрізняється твір і в композиційному вирішенні. Ісус Христос, на відміну від Богородиці, зображений з «палаючим серцем». Очевидно, фігури розрізано спеціально, зважаючи на їхнє призначення в майбутньому. Одяг Ісуса Христа, як і Богородиці, вирішений також пластичніше, ніж на інших скульптурах. Фалди одягу м'яко звисають зверху вниз. Ісус одягнений у зелений хітон та червоний гіматій, волосся коричневе.

¹ Wolenska M. Rzeźba Dymitra Bilinskiego // Polska sztuka ludowa. — 1957. — N 4.

² Там само. — S. 209.

³ Там само. — S. 209–212.

Теми біблійні були вихідним пунктом творчості Д. Білінського; вони промовляли до нього своїм драматизмом і збуджували його мистецьку уяву. Події зі Старого й Нового Заповіту, а також із Життя Святих завжди видавалися йому гідними увічнення. Іншої «поживи» для його уяви не було.

Як згадує М. Воленська, майстер просив у неї «взорів» для роботи, отож вона надіслала йому комплект поштових листівок з репродукціями вівтаря Маріяцького Віта Ствоша. Із цих листівок Д. Білінський пробував брати композиції, але не більше.

У всіх творах Д. Білінського помітний індивідуальний почерк майстра: обличчя його фігурок мають овальну або трикутну форму з виступаючими вилицями, носи у вигляді клинців, а очі виділені контррельєфом. Такий стиль дещо зумовлювався і інструментарієм, яким користувався майстер: сокира, ніж, долото. З приводу останнього, то в одному з листів до М. Воленської Д. Білінський писав, що придбав уже собі долото, а також окуляри (був далекозорим). Особливо зворушив дослідницю такий його вислів в одному з листів: «...нарешті жию так, як моє серце прагне»⁶. Д. Білінський був цікавою мистецькою індивідуальністю.

Щодо особистого життя, то Дмитро Білінський був одружений, мав четверо дітей — двох синів і двох доньок. Родинні традиції майстра продовжує його праправнук Заєць Володимир Мирославович (с. Колиндяни).

⁴ Там само. — S. 212.

⁵ Там само. — S. 208.

⁶ Там само. — S. 209.